

GELİŞİMİNİ TAMAMLAMIŞ KIYI TURİZMİNE MARMARİS (MUĞLA) ÖRNEĞİ

*Marmaris (Muğla) is the example of Completed Evolution for Coast
Tourism*

*Fatma KAFALI YILMAZ**

ÖZET

Türkiye'nin güneybatısında yer alan Marmaris, ülkemizin önemli tatil beldelerinden biridir. Marmaris'in iklim ve doğal güzellikleri, turizmi teşvik eden en önemli avantajlarıdır. Bu nedenle 1960'lı yıllardan itibaren, turizm teşviklerinin artmasıyla burada turizm gelişme sürecine girmiştir. Ancak bilinçsiz ve hızlı yapılanmaların sonucunda Marmaris günümüzde, beton yığını haline gelmiştir. Marmaris'te 1985 ile 2000 yılları arasında en parlak dönemlerini yaşayan turizm sektörü, daha sonraki yıllarda önemini yitirmeye başlamıştır. Bunun en önemli sebepleri, düşük gelirli turistlere hitap eden pansiyonların çoğunlukta olmasının yanı sıra son yıllarda, konaklama tesislerinde yenilenmeye gidilmemesi, düşük fiyatlarla her şey dahil sistemine geçilmesi, eğitimsiz personel çalıştırılması ve yanlış fiyat politikalarının uygulanmasıdır. Dünyanın birçok yerinde, hizmet çeşitliliğinin ve kalitenin yüksek olduğu kıyı turizmi alternatiflerinin gelişmiş olması da Marmaris'in cazibesini yitirmesini hızlandırmıştır. Ülkemiz ekonomisi için önemli olan turizm sektörünün, Marmaris'te tekrar eski canlılığını kazanması için altyapı yatırımlarından hizmet sektörüne kadar ciddi önlemler alınıp, ivedilikle uygulamaya geçilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Marmaris, turizm, sorun, önlem

ABSTRACT

Marmaris which locates in the southwest of Turkey is one of holiday cities in our country. Climate and natural beauties of Marmaris are the most important advantages for encouraging tourism. Thus, here has been entering developing process of tourism with the increases in tourism encouragement from the years of 1960's. However, because of unconscious and rapid structuring, Marmaris turned into a concrete mass at present. Tourism sector in Marmaris, which was very important between the years of 1985 and 2000, started to lose its importance, later. Many pension which are suitable for tourists who are poor, old tourism facilities, uneducated personals and

* Y. Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

mispolitics of pricing which are applied, caused Marmaris to lose its attraction. Apart from this, alternative coast tourism which is high quality and rich in terms of service diversities caused the decreases in Marmaris' attraction. Serious preventions must be applied, rapidly, in from infrastructure investments to service sectors for tourism sector which is important for economy of the country, to obtain its old liveliness in Marmaris.

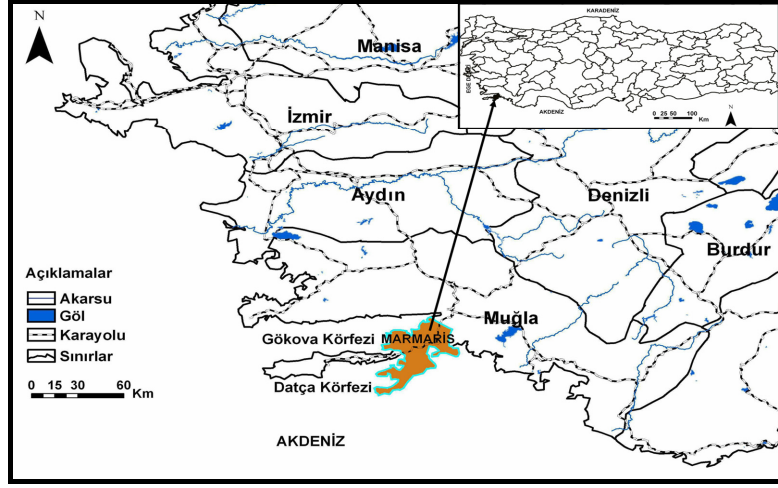
Key-words: Marmaris, tourism, problem, prevention

GİRİŞ

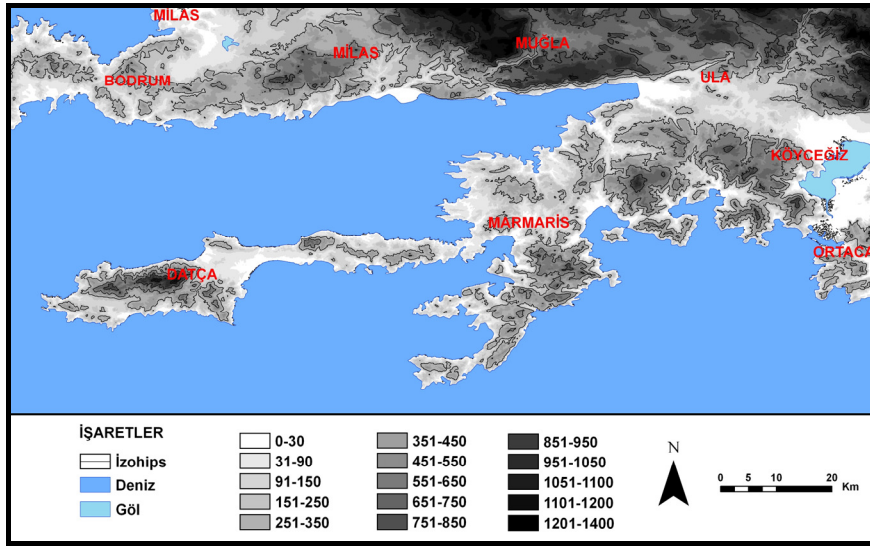
Marmaris (Muğla), ülkemizin güneybatısında Ege Bölgesi'nde sahil yerleşmesidir (Şekil-1). Marmaris'in kurulduğu yerleşme alanı, Pleistosen'e ait alüviyal depo olup doğusu ve kuzeyi Mesozoyik yaşlı ofiyolitik seri, batısı ise Mesozoyik-Tersiyer yaşlı kireçtaşından oluşur. Morfolojik olarak değerlendirildiğinde de Marmaris'in bulunduğu düzlük alanın çevresi, geçici akarsularla yarılmış tepelik alan görünümündedir (Şekil-2).

Akdeniz Termik Rejim Tipi içerisinde yer alan Marmaris'te, yıllık ortalama sıcaklık 18,5 °C dir. Denizelliğin etkisiyle, en soğuk ayda (Ocak) bile ortalama sıcaklık 10 °C nin üzerindedir (10,6 °C). En sıcak ayda (Temmuz) ise ortalama sıcaklık 27,8 °C yi bulur. Bu durumda amplitüd değeri oldukça düşük olup sadece 17,2 °C dir (Kafalı, 1998: 70).

Akdeniz yağış rejiminde olan Marmaris'in, yıllık toplam yağış miktarı 1198,2 mm dir. Yağışların %58,8 i kış mevsiminde, %23,1, sonbahar, %16,7 mm ilkbahar ve %1,2 si ise yaz mevsiminde düşer (Kafalı, 1998: 85).

Şekil-1: Marmaris'in Lokasyon Haritası

Şekil-2: Marmaris ve çevresinin topoğrafya haritası.

Vejetasyon devresinin yıl boyunca devam ettiği Marmaris'in, doğal bitki örtüsünü kızılçam ve maki toplulukları oluşturur.

Marmaris'in kıyıları girintili çıkıntılı olup çok sayıda koy ve körfezlerden oluşmaktadır. Kireçtaşının hâkim olduğu kıyılarda yamaçlar, kıyıyı çok dik bir şekilde keserken ofiyolitli sahalarda, daha az eğimli ve

basık görünümlü yamaçlar şeklindedir. Sahada dağların oluşumu, doğrultusu ve bunların kıyıya göre durumları ile kıyıya bağlanan vadiler ve deniz seviyesinin değişimi ile bunların almış oldukları durum, kıyı tiplerinin oluşumunda önemli olmuştur. Ayrıca pliyosen sonlarından itibaren etkili olmaya başlayan dikey tektonik hareketlere bağlı olarak faylı kıyılar ve bunlar arasında koylar ve körfezler de kıyı tiplerinde çeşitliliğe sebep olmuştur. Böylece Marmaris'te faylı kıyıların yanı sıra, dalmaç kıyı tipi, rial kıyılar ve alüvyal birikim kıyıları ile kısa mesafede değişik kıyı manzaralarının olması Marmaris'in doğal çekiciliği artırmıştır. Bu durum yatçılığın gelişmesinde önemli olmuştur. Buna bağlı olarak Marmaris limanının yanı sıra zamanla Hisarönü, Dedik, Tuzla, Delikyol, Söğüt, Bördübet, Çatal, Hırsız ve Malderesi limanları ile yatçılık desteklenmiştir (Kafalı, 1998: 53-58).

Marmaris, yukarıda belirtilen coğrafi özelliklerinden dolayı turizmde doğal çekiciliğe sahiptir. Bu nedenle 1960 lı yıllara kadar ana geçim kaynağı süngercilik olan sahada, turizm yatırımlarının artmasıyla hızlı bir gelişme sürecine girmiş ve hizmet sektörünün payı artmıştır. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, Marmaris'te 12 yaş üzeri toplam nüfusun sektörel dağılımı ele alındığında 12996 kişi çalışmaktadır. Bunların 72 si tarım, 1418 i sanayi ve 11578 i ise hizmet sektöründe çalışmaktadır. Hizmet sektörü oldukça çeşitli olup bunlardan 6934 kişinin toptan ve perakende ticaret ile lokanta ve otellerde, 2993 kişin de toplum hizmetleri ve kişisel hizmetlerde çalışıyor (DİE, 2000: 158-159) olması turizmde çalışan nüfusun payının yüksek olduğunu gösterir.

Kıyı sayfiyelerinin gelişimi ülkelere göre farklılık göstermiştir. İngiltere'de 19. yüzyılın ikinci yarısında, tatile çıkanların sayılarındaki artışa paralel olarak büyük şehir merkezlerine yakın, birçok önemli deniz kıyısı sayfiyesi gelişmiş (en ünlüsü Londra bölgesine hizmet eden Blackpool) ve bu tür sayfiyelerin büyümeleri demiryolu ulaşımının gelişmesiyle daha da hızlanmıştır. Kıta Avrupa'sında da benzer türde gelişmeler ortaya çıkmıştır. Örneğin Hollanda'da Scheveningen (Den Haag'a hizmet ediyor), Brüksel'e hizmet veren Ostend, Paris'e hizmet eden Deauville gibi. Akdeniz kıyısındaki ilk sayfiye yerleşmesi ise Fransa'da Côte d Azur kesiminde meydana gelmiştir. 1865'de ilk demiryolunun Nice'e varmasından sonra ise I. Dünya Savaşına kadar olan dönemde Nice ve Cannes'ın Kuzey Avrupa'dan ve özellikle İngiltere'den gelen paralı sınıf için, kış sayfiyeleri olarak gelişmiştir. I. Dünya savaşı sonrası ile 1955 yılları arasında Fransız Riviera'sı İspanyol Costa Brava'sı ve Fransa'nın Biarritz-San Sebastian kesimi ile rekabet ediyordu (Özgüç, 1998: 128-129).

Ülkemizde ise kıyı turizmindeki hizmet çeşitliliği 1955 yılından sonra artmaya başlamıştır. Özellikle devlet teşviklerinin artmasıyla 1960'lı yıllardan sonra kıyı turizmi hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Ancak bu

süreçte, plansız ve günübürlük düşünce ve uygulamaların sonucunda Marmaris'te, turizm sektörü çok hızlı bir şekilde gelişimini tamamlamış ve günümüzde turizm gelirleri azalmış durumdadır.

En büyük zayıflama ve yeniden önem kazanma sorunlarının yaşandığı sayfiye yerleşmeleri, yaklaşık 100 yaşına varan bina stokuna sahiptirler. Yine bunlar iklim koşullarının pek ideale yakın olmadığı, fakat eski sanayi bölgelerine yakın konumları nedeniyle erken gelişme göstermiş kıyı yerleşmeleridir. Bununla birlikte daha yeni Akdeniz kıyı sayfiyeleri de (özellikle İspanya kıyılarında) yanlış siyasetler yüzünden, 1960'larda gelişimini tamamlamış ve 1990'larda düşüş belirtileri göstermeye başlamıştır. Son on yıl boyunca da özellikle Akdeniz iklim koşullarına sahip alanlarda önem kaybetmeye başlayan sayfiye yerleşmelerinden bazıları birbirinden farklı seçeneklerle durumlarını düzeltme yoluna gitmişlerdir. Örneğin Côte d'Azur'de Nice (Fransa) ve Kaliforniya kıyıları, mevcut konaklama, iklim ve kıyı çekiciliklerini kullanarak yerel çevreyi bozmayacak "temiz" sanayi faaliyetlerini çekmeye ve ekonomik durumlarını böylece düzeltmeye çalışmaktadırlar (Özgüç, 1998: 144).

Yukarıda da belirtildiği gibi gelişmiş ülkelerde kıyı turizminin başlaması, gelişmesi ve en son safhada görülen zayıflama ve gelen turist sayısının azalması, ortalama yüz yıllık bir süreçte tamamlanırken, Marmaris 50 yıl gibi kısa sürede, bu süreci tamamlamış durumdadır. Marmaris'te turizmin henüz talep artışında ve en parlak döneminde olması gerekirken, neden çok kısa sürede önemini yitirdiği ve turizmin burada tekrar canlanması için neler yapılması gerektiğini irdellemek için bu çalışma yapılmıştır. Ayrıca kıyı turizmüne yeni açılan sahalarda da aynı hataların yapılmaması için örnek teşkil etmesi bakımından da bu çalışma önem taşımaktadır.

I. MARMARIS'TE NÜFUSUN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

Marmaris'te nüfus miktarındaki değişim incelendiğinde, 1940 yılında Marmaris ilçe nüfusu 3075, kırsal nüfusu ise 6122 dir. Marmaris'in 1970 yılına kadar ilçe nüfusunda fazla bir değişiklik olmamıştır (Çizelge-1). Ancak belirtilen dönemde kırsal nüfusu artmaya devam etmiştir. 1970'li yıllardan itibaren, turizmin önem kazanmaya başlaması ve 1980 den sonra da turizm teşviklerinin artışı ile Marmaris'in nüfusu hızla artmaya başlamıştır. Gerek Marmaris'e gelen yatırımcıların ve gerekse turizm sektöründe çalışmak için gelenlerin, buraya yerleşmesi ile 1980 yılında 7775 olan ilçe nüfusu 2000 yılında 28660'a ulaşmıştır. Turizmin, sadece Marmaris merkezde değil kırsal köylerinde de gelişmesi nedeniyle kırsal yerleşmeleri de göç almış ve nüfus artmıştır. Bu nedenle 1980 yılında, Marmaris'in toplam nüfusu 19249 iken 2000 yılında 79302 ye yükselmiştir. Ancak son yıllarda

turizm sektörünün sahada kötüye gitmesi nedeniyle, nüfus azalmaya başlamış ve 2007 yılında toplam nüfus 73461'e düşmüştür (Çizelge-1).

Çizelge-1: Marmaris ilçesinde nüfusun yıllara göre değişimi.

Yıllar	Merkez	Kır	Toplam
1940	3.075	6.122	9.127
1945	2.750	6.887	9.637
1950	2.539	7.244	9.783
1955	2.454	8.105	10.559
1960	3.411	8.409	11.820
1965	3.641	9.139	12.780
1970	4.159	9.369	13.518
1975	5.596	9.881	15.477
1980	7.725	11.524	19.249
1985	9.406	15.336	24.742
1990	16.361	25.479	41.840
2000	28.660	50.642	79.302
2007	28.171	45.290	73.461

Kaynak: D.İ.E.

1. Marmaris'te Konaklama Tesislerinin Kapasitesi

Marmaris'te, konaklama tesislerinin sayıları incelendiğinde gelir düzeyi yüksek turistlere hitap eden konaklama tesislerinin, oldukça az sayıda olduğu görülür (5 yıldızlı otel sadece 8 tanedir). Buna karşılık hizmet kalitesinin sınırlı olduğu 2 yıldızlı otel sayısının (43 tane) çoğunlukta olması dikkat çekicidir. Marmaris'te özellikle belediye belgeli tesis sayısının (663 tane) çok fazla olması da konaklama tesislerinde, kalite ve hizmet yetersizliğinin göstergesidir (Çizelge-2).

Çizelge-2: Marmaris'te turistik ve belediye belgeli konaklama tesisleri ve yatak sayıları.

Turistik Belgeli	Adet	Oda sayısı	Yatak sayısı
Tatil köyleri	4	2076	1009
5 Yıldızlı	8	2257	4929
4 Yıldızlı	20	2556	5299
3 Yıldızlı	33	2653	5534
2 Yıldızlı	43	2146	4341
1 Yıldızlı	8	221	421
Pansiyon	5	137	325

Apart	23	1063	2422
Turistik Toplam	144	13099	24280
Belediye belgeli	663	18842	45102
Genel Toplam	807	301941	69382

Kaynak: (2008-Marmaris Turizm Şubesi).

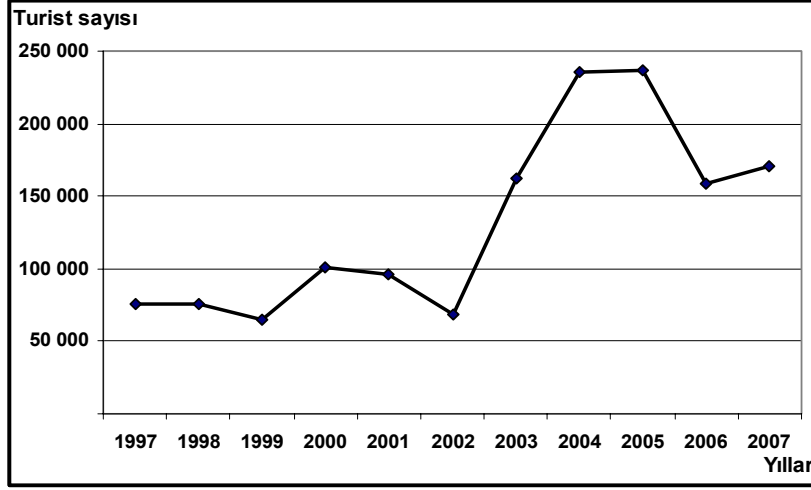
2. Marmaris'e Gelen Turist Sayısındaki Değişim

Marmaris'e gelen turistlerin sayısında, yıllara göre önemli değişimler olmuştur. Çizelge-3 ile Şekil-3 de görüleceği üzere özellikle yabancı turist sayısında önemli dalgalanmalar olmuştur. 1997 yılında 76180 olan yabancı turist sayısı 2000 yılında 100 bini aştıktan sonra 2002 yılında 68594 e kadar düşmüştür. 2005 yılında ise 250 bine yaklaşan yabancı turist sayısı 2006 yılında 158272 ye düşmüştür. Yerli turist sayısında ise 1995 li yıllarda artış olurken son yıllarda azalması dikkat çekicidir (Şekil-4).

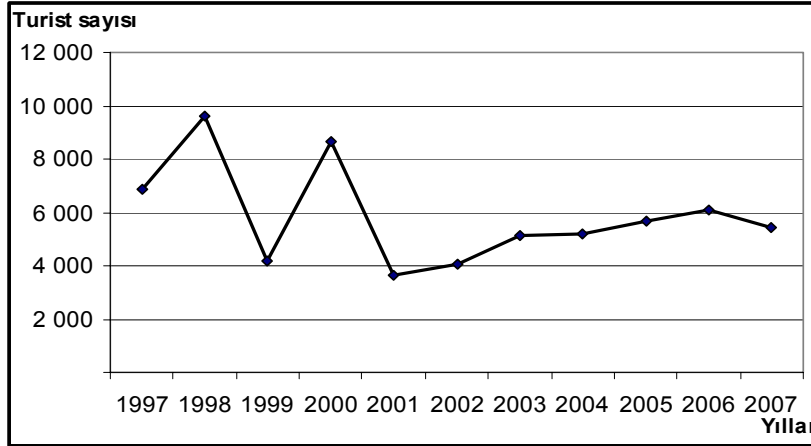
Çizelge-3: Marmaris'e gelen turist sayısındaki değişim.

YILLAR	Konaklayan Kişi Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam
1997	76 180	6 868	83048
1998	76 113	9 609	85722
1999	64 655	4 164	68819
2000	100 405	8 630	109035
2001	96 271	3 630	99901
2002	68 594	4 088	72682
2003	162 150	5 123	167273
2004	235 435	5 221	240656
2005	236 435	5 674	242109
2006	158 272	6 115	164387
2007	170 523	5 437	175960

Kaynak: Turizm Bakanlığı.

Şekil-3: Marmaris'e gelen yabancı turist sayısının yıllara göre değişimi.

Şekil-4: Marmaris'e gelen yerli turist sayısının yıllara göre değişimi.

Marmaris'e gelen turistler, uyruklarına göre ilk altı sıya girenler Çizelge- 4 de değerlendirilmiştir. Buna göre en fazla İngiltere, Almanya ve İsrail'den Marmaris'e turist gelmektedir. Bu üç ülkenin yanı sıra İsveç, Yunanistan, ABD, Finlandiya, İtalya, Hollanda ve Polonya'dan gelen turistler de oldukça önemli sayıdadır. Bu ülkelerin dışında Marmaris'e, dünyanın birçok yerinden turist gelmektedir. Ancak bunlar sayı olarak az olduğu için bu çalışmada "Diğerleri" olarak, rakamsal değerle ifade edilmiştir.

Çizelge-4: Marmaris'e gelen turistlerin uyrukları.

1997		1998	
Uyruk	Sayısı	Uyruk	Sayısı
İngiltere	18 183	İngiltere	18750
Almanya	13473	İsrail	11289
İsrail	8561	Almanya	10880
İsveç	3354	ABD	5121
Yunanistan	2901	Yunanistan	3047
Finlandiya	2781	İtalya	2769
Diğerleri	26927	Diğerleri	24257
Toplam	76180	Toplam	76113

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Çizelge-4: Devam.

1999		2000	
Uyruk	Sayısı	Uyruk	Sayısı
İngiltere	19368	İngiltere	31257
İsrail	12666	İsrail	13535
Almanya	8034	Almanya	9910
Yunanistan	2614	Yunanistan	5544
ABD	2410	ABD	3674
Finlandiya	1788	İsveç	3909
Diğerleri	17775	Diğerleri	32575
Toplam	64655	Toplam	100405

Çizelge-4: Devam.

2001		2002	
Uyruk	Sayısı	Uyruk	Sayısı
İngiltere	34550	İngiltere	13455
İsrail	10171	Hollanda	12348
Almanya	8777	Almanya	9151
Yunanistan	5744	Yunanistan	4101
İtalya	3653	İsrail	3557
İsveç	3468	İspanya	2041
Diğerleri	29908	Diğerleri	23941
Toplam	96271	Toplam	68594

Çizelge-4: Devam.

2003		2004	
Uyruk	Sayısı	Uyruk	Sayısı
İngiltere	44515	İngiltere	44392
Almanya	30715	Almanya	39595
Hollanda	14884	İtalya	27747
İsrail	12470	İsrail	14848
Yunanistan	7751	Fransa	14229
İtalya	7312	Yunanistan	11408
Diğerleri	44503	Diğerleri	83216
Toplam	162150	Toplam	235575

Çizelge-4: Devam.

2005		2006	
Uyruk	Sayısı	Uyruk	Sayısı
İngiltere	40237	İngiltere	35861
İtalya	35590	Almanya	23944
Almanya	28787	İsrail	21638
İsrail	31109	İtalya	10241
Fransa	15291	Fransa	5928
Hollanda	12755	ABD	3637
Diğerleri	72806	Diğerleri	101249
Toplam	236575	Toplam	158272

Çizelge-4: Devam.

2007	
Uyruk	Sayısı
İngiltere	34357
Almanya	29807
İsrail	19081
İtalya	12308
Yunanistan	7919
Polonya	6559
Diğerleri	110031
Toplam	170523

II. MARMARIS'TE TURİZMİN EVRELERİ

Marmaris'te kıyı turizminin gelişmesi belirli bir süreç izlemiş olup tespitlerimize göre tıkanma aşamasına gelmiş durumdadır. Kıyı sayfiyelerinin, geliştikleri bölge üzerine etkileri Nazmiye ÖZGÜÇ tarafından (1998) altı aşamada ele alınmıştır. Bu aşamalar:

- 1-İlk turistin gelmesi
- 2-İlk turist akışının sağlanması
- 3-Ticari turizmin başlaması
- 4-Turizmin gelişmesinde hızlanma
- 5-Tam gelişmiş sayfiye durumu
- 6-Turist sayısında azalma

Eserdeki bu aşamalar ile Marmaris'te turizmin gelişmesi ilişkilendirildiğinde, büyük ölçüde örtüştüğü görülür. Bu nedenle Marmaris'te, turizmin değişik aşamalarda gelişme durumu buna göre ele alınacaktır.

Aşama 1- İlk Turistlerin Gelmesi

Marmaris'e turistler ilk defa, 1950 li yılların başında tek tek gelmeye başlamıştır. Bu dönemde, konaklama tesisi olmadığı için gelen turistler evlerde ağırlanıyordu. 1950 li yıllara kadar esas geçim kaynağı süngercilik olan Marmaris'te, turistlerin evlerde konaklaması ile yeni bir gelir kaynağı doğurmuş oldu. Çok zahmetli ve tehlikeli olan süngerciliğe göre turizmin, daha kolay ve getirisinin fazla olması ev pansiyonculuğunun başlamasında önemli olmuştur (Marmaris Belediyesi, 2006: 2).

Turizmin henüz yerel halkın kontrolünde olduğu bu yıllarda, Marmaris adeta tarla görünümündedir (Foto-1). Yapılanmanın henüz başlamadığı bu dönemde, yerleşmeler kalenin etrafında yoğunlaşmış ve dar bir alanla sınırlanmıştır (Foto-7).

Aşama 2- İlk Turist Akışının Sağlanması

Marmaris'te turizmin gelişmesi, 1957 Fethiye depreminden sonraki yıllara rastlar. Bu depremde, Marmaris'te birçok ev yıkılmış ve hasar görmüştür. Turizmin gelişmesinde deprem sonrası yapılan, deprem evlerinin (Foto-9) konaklama tesisi olarak kullanılması turizmin gelişmesinde önemli olmuştur. Turizm bakanlığının olmadığı bu dönemde ikisi İstanbul, biri İzmir'de olan turizm derneğinin dördüncüsü Marmaris'e kurulmuştur (Marmaris Belediyesi, 2006: 2). Bu dönemde ayrıca emekli olanların da buraya yerleşmeye başlamalarının yanı sıra sayfiye evlerin de önem kazanmasıyla mekânsal etkiler değişmeye başlamıştır.

Aşama 3- Ticari Turizmin Başlaması

Karayolları Genel Müdürlüğünün kurulması ve Marmaris'e olan karayolu ulaşımının iyileştirilmesi ile Marmaris'e gelen turist sayısı artmıştır. Turizmin gelişmeye başladığı bu dönemlerde, süngercilik dışında bir geçim kaynağı olmayan Marmaris'te, geçim alternatiflerini çoğaltmak amacıyla Orman Bakanlığı zeytinlikleri şahıslara vermiştir. Ancak turizmin hızlı gelişme sürecine girmesiyle, Marmaris dışından gelen yatırımcılar, zeytin bahçelerini çok ucuza satın alarak turizm için imara açtırmışlardır. Böylece hızlı bir yapılanmaya gidilmiş olup başlangıçta ev pansiyoncuğu şeklinde olan işletmeler, talebin artmasıyla pansiyonculuk sistemini geliştirmiştir. Bu dönemde (1964 yılında) ilk olarak üç yıldızlı, 55 yatak kapasiteli otelin de hizmete geçmesi turizmin gelişmesinde önemli olmuştur. Bu otelden sonra Turban Tatil Köyünün de Marmaris'te açılması, turizmin gelişmesini hızlandırmıştır (Marmaris Belediyesi, 2006: 2).

Bu dönem fiziksel değişimler, ilk lüks otellerin açılması, yerel habitatın zarar görmesi tarımsal alanların kaybının başladığı dönemdir. Özellikle yöre dışı yatırımcılarının yatırımlarının artması dikkat çekicidir.

Aşama 4- Turizmin Gelişmesinde Hızlanma

1970 li yılların başında Marmaris'te tıp kongresinin yapılması, Marmaris'in yurtiçi ve yurt dışında tanınmasında önemli olmuştur. Bu kongrenin ardından Ege Bölgesi Sanayi Odası toplantısının da Marmaris'te yapılması buranın tanıtımına katkı sağlamıştır. Daha sonra buna benzer toplantılar Marmaris'te devam etmiştir. Marmaris'te turizmin gelişmesinde, İzmir fuarının da etkileri çok olmuştur. Fuarı gelen çok sayıda katılımcı fuar etkinliklerinin bitmesinden sonra dinlenmek için Marmaris'i tercih etmeye başlamıştır. Bu durum, Marmaris'e olan yatırımların artmasında önemli olmuştur (Marmaris Belediyesi, 2006: 2).

Mekânsal değişimin hız kazandığı bu dönemde arazi kullanımı çok değişmiştir. Konaklama tesislerinin sayılarının artmasının yanı sıra alışveriş merkezleri, hediyelik eşya dükkanları ve eğlence merkezleri de artmış, tarlaların yerini binalar almaya başlamıştır (Foto-8).

Aşama 5- Tam Gelişmiş Sayfiye Durumu

Marmaris'te 1995-2005 yılları arası, bu döneme tekabül eder. Bu dönemde gelen turist sayısı çok yüksek olup, plajlarda yoğunluk ve kirlilik artmıştır (Foto-2). Sahil boyunca konaklama tesislerindeki yoğunluğun artması (Foto-6) nedeniyle yeni yerleşmeler iç kısımlara doğru ilerlemiştir (Foto-3 ve Foto-4). Ünlü firmalar, konaklama ve yiyecek-içecek sektörünü büyük ölçüde ele geçirmiş durumdadır. Yerel sektörün ticaretteki payının

azaldığı bu dönemde, üst düzey işler bölge dışından gelenlere geçmiştir. Kültürel bakımdan da büyük değişiklikler olmuş ve dışarıdan gelenlerin kültürleri egemen olmuştur.

Aşama 6- Turist Sayısında Azalma

Tıkanma ve zayıflama aşaması olarak da adlandırılan bu aşamada, gelen turist sayısı azalmıştır. Gelen turistler vakitlerinin büyük ölçüde otelde geçirmektedir. Bu durum özellikle regreasyonel alışveriş merkezlerinin iş yapamaması ve zarar etmesine neden olmaktadır. Çünkü bunların kuruldukları yerler kıyı boyunca en pahalı olan ticaret zonunda bulunmakta ve çoğunluğu sadece turizm sezonunda faaliyet göstermektedir. Bu yüzden gelen turistlerin de vakitlerini otelde geçirmesi ve ikincil harcamalar yapmaması ile işletmeciler masraflarını dahi karşılayamamakta ve zarar etmektedirler. Oteller, düşük fiyat politikaları ile rekabet etmelerine rağmen, yeterince müşteri bulamamaktadır. Birçok otel giderlerini dahi karşılayamaz durumda olup, ciddi manada ekonomik bir sıkıntı çekilmektedir. Bazı otel ve restoranlar masraflarını karşılayamadığı için kiraya vermektedir. Ekonomik anlamda arayışların arttığı bu dönemde, ucuz işgücü çalıştırma neticesinde hizmet kalitesi de düşmüştür.

Gelişmiş ülkelerde yaklaşık 100 yıllık bir dönemde bu duruma gelinmesine rağmen Marmaris'te, 50 yıl gibi kısa sürede bu aşamaya gelinmiştir. Bunun başlıca nedenleri aşağıda açıklanmıştır.

III. MARMARIS'TE TURİZMİN KÖTÜYE GİTMESİNİN SEBEPLERİ

Turizmin iyi gittiği yıllarda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden maddi olanakları yüksek iyi para bırakabilen turist gelmesine rağmen son yıllarda düşük gelirli turistler gelmeye başlamıştır. Bunun sebepleri;

- 1-Marmaris'te tesislerin yenilenmemesi,
- 2-Zengin müşteri tipine hitap edecek tesislerin az sayıda olması,
- 3-Tesislerde hizmet çeşitliliğinin (golf, tenis, futbol sahalarının) olmaması,
- 4-Küçük otellerin, düşük fiyatlarla her şey dâhil sistemine geçmesidir. Bu durum tesislerin, yukarıda bahsedilen hizmet çeşitliliğini sunmayı engellemiş ve doğal olarak düşük gelir düzeyindeki insanlara hitap eder duruma gelmiştir. Bu nedenle gelen turistler, vakitlerinin büyük çoğunluğunu otelde geçirmekte, dolayısıyla harcama yapmamaktadırlar. Bu durum özellikle konaklama tesislerinin kâr marjını düşürmenin yanı sıra esnafı da iş yapamaz hale getirmiştir.

5-Bunların yanı sıra son yıllarda dünyada, hizmet çeşitliliği ve kalitenin yüksek olduğu turizm tesislerinin artması da eğitimsiz personelle hizmet veren Marmaris'e olan ilginin azalmasında önemli olmuştur.

6-Avrupa'da ekonominin kötüye gitmesi, düşük gelirli ailelerin Marmaris gibi turizmde yenilenemeyen yerleri tercih etmesinde etken olmuştur.

7-Dalaman havaalanının Marmaris'e uzak olması nedeniyle Avrupa'dan 3-3,5 saatte Türkiye'ye gelen turistlerin, Dalaman'dan Marmaris'e olan kara yolculuğunu (1 saat 20 dakika) zahmetli bulması,

8-Aynı iklim özelliklerine sahip Antalya'da, havaalanının hizmet vermesi gibi ulaşım kolaylığının yanı sıra turizm çeşitliliğinin olması, yeni ve büyük, kaliteli tesislerin hizmete geçmesi, eğitilmiş personel çalıştırılması gibi sebepler Antalya'nın cazibesini artırmaktadır. Bu nedenle kıyı turizmi için Türkiye'ye gelen yüksek gelirli turistler Antalya'yı tercih edilmektedir.

9-Marmaris'te betonlaşmanın her geçen yıl artması da doğayla baş başa olmak isteyen turistlerin ilgisini azaltmıştır.

10-Yat turizminde de çok eski gulet teknelerle hizmet verilmesi ve düşük gelirli müşteri tipine hitap etmesinden dolayı, yat turizmi de kötüye gitmektedir.

11-Eğitimsiz personelin müşteriye yaklaşımının yetersiz ve taciz edici tarzda olması, turizm için ayrı bir sorun olup Türkiye için olumsuz izlenim bırakmaktadır.

IV. 2023 TURİZM STRATEJİK PLANINDA MARMARIS'İN YERİ

Antalya, Muğla ve Aydın gibi kıyı kesimlerinde deniz, kum ve güneşten oluşan kitle turizmine yönelik tatil turizmi doygunluk noktasındadır. Bu nedenle bu alanlarda turistleri otelden çıkaracak, ikincil harcamaları artıracak, mevcut tesislerin 12 ay çalışmasını sağlayacak, turizm bölgesi açısından kıyı turizminin yanı sıra marka oluşumunu sağlayacak etkinlikler planlanacaktır. Buna göre Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış bu plan dâhilinde bu yörelere ait;

2023 Yılı hedefleri:

1- Mevcut işletmelerde thalasso terapi v.b. sağlık ve zindelik birimlerinin entegre edilmesini sağlamak.

2-Spor ve regreasyon alanları özellikle spor kulüpleri antrenman alanlarının planlanması,

3-Golf ortamları planlanarak yatırım ortamları planlanması,

4-Eğlence merkezleri ve temalı parklar oluşturmak,

- 5-Orman içi gezi ve dinlenme yerleri düzenlemek,
- 6-Fonksiyon ve mimari açıdan nitelikli alışveriş merkezlerinin yapılması,
- 7-Kıyı gerisinde kalan alanlarda nitelikli çevre düzenlemesi, sokak ışıklandırılması, bordür kaldırım vs yapılması,
- 8-Kıyı gerisinde kalan alanlarda hem spekülasyonu önlemek hem de bu alanları çeşitlendirerek turizm katkısı sağlamak için çiftlik turizmi, organik tarım, hobi bahçeleri, butik villa bahçelerinin yapılması,
- 9-Yerleşmeler içinde özgün el sanatları, alışveriş için mekânlar, pazaryeri düzenlemeleri turistleri eğlendirmek ve çevreyi tanıtmak için fayton, tren teleferik vb. çeşitli ulaşım düzenlemelerinin yapılması,
- 10-Turizm tesis ve şehir merkezi arasında ulaşımın niteliğinin artırılarak çeşitlendirilmesi için bisiklet yolları düzenlemesi yapılmasını sağlamak (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan bu eylem planı yukarıda belirtilen illerin sahil yerleşmeleri için olup, Marmaris'te bu plan içinde yer almaktadır. Uzun vadede turizme yenilik ve canlılık katacak olan bu eylem planında, turizm sezonu tüm yıla yayma hedeflenmektedir. Global bir ekonomik krizin yaşandığı bugünlerde, Marmaris'te ekonominin daha kötüye gitmemesi için ivedilik kazanması gereken tedbirler bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkün:

SONUÇ ve ÖNERİLER

- 1-Tesislerde yenilenmeye gidilmesi,
- 2-Eğitimli personel çalıştırılması,
- 3-Her şey dâhil sisteminin kaldırılması (çünkü küçük tesisler bu sisteme uygun değil),
- 4-Belirli bir fiyat politikasının uygulanması,
- 5-Hizmet kalitesi ve çeşitliliğinin artırılması,
- 6-Çok küçük pansiyon ve apartların yıkılıp, büyük ve lüks tesislerin yapılması (4 ve 5 yıldızlı oteller),
- 7-Çok eski gulet teknelerin hizmetten çıkarılması Marmaris'te vakit kaybetmeden alınması gereken önlemlerdir.

Yukarıda belirtilen çözümler üretildiğinde, Marmaris tekrar cazip hale gelecektir. Ayrıca ülkemizde, diğer sayfiye alanlarında da aynı sorunların yaşanmaması için Marmaris örneğinin göz önünde bulundurulması fayda sağlayacaktır. Ülkemiz için önemli olan turizm sektöründe, döviz girdilerinin artması için aynı hataların tekrarlanmaması bakımından da önem taşımaktadır. Fotoğraflarda da görüldüğü üzere

Marmaris'te, doğal çevre büyük ölçüde zarar görmüş durumdadır. Tarım topraklarının ve doğal çevrenin zarar görmeden turizm yatırımlarının yapılması birçok bakımdan önem taşımaktadır. Bunların başında gelen turistler betonlaşmadan kaçıp, doğayla baş başa kalmak isterken, kendilerini adeta beton yığını içinde bulmaktadır. Bu durum sayfiye yerlerin, doğal çekiciliğini yitirmesine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra Marmaris'te, altı ay turizm canlı olup diğer altı ay ölü sezon olarak da adlandırılan boş sezondur. Tarım topraklarını koruyarak, doğal çevreye zarar vermeden yapılanmalara gidilmesi, ekonomik anlamda çeşitliliğin ve zenginliğin artması bakımından önem taşımaktadır. Bu hususlara dikkat edilerek turizm yatırımlarının yeniden yapılması ülkemiz için birçok bakımdan faydalı olacaktır.

Marmaris'in, Turizm Öncesi ve Sonrası Değişik Yıllara Ait Görüntüleri (Marmaris Belediyesi Arşivinden)

Foto-1: 1950

Foto-2: 2007

Foto- 3: 1950

Foto-4: 2007**Foto-5:**1950

Foto-6: 2007

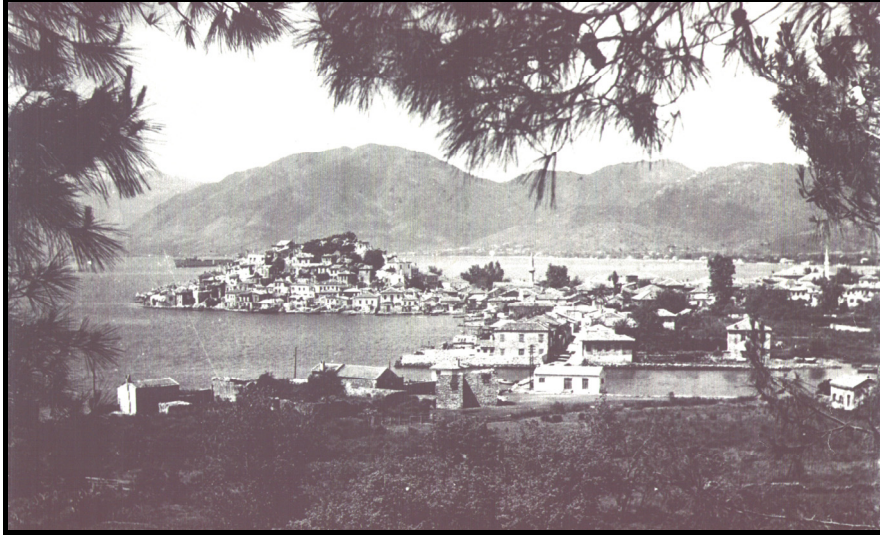
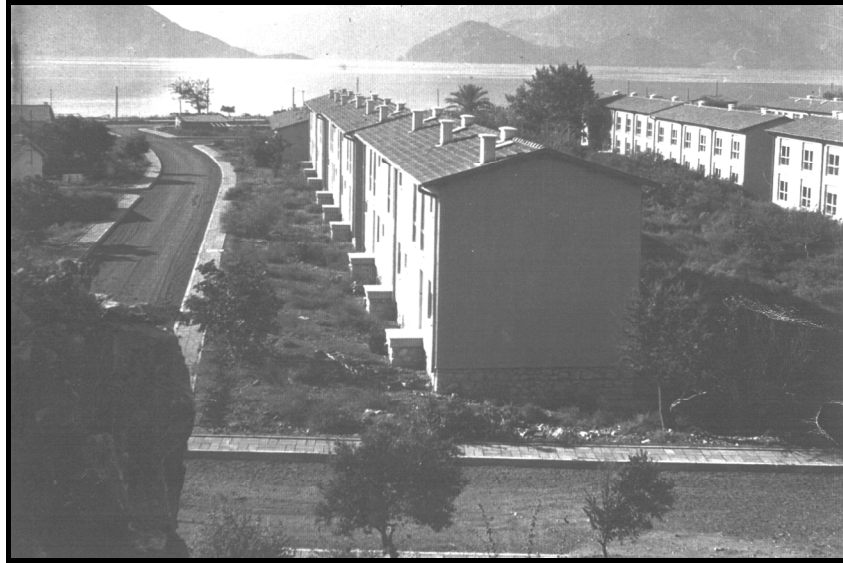

Foto-7: 1950

Foto-8: 1970**Foto-9:** 1960 (1957 Fethiye depremi sonrası yapılan deprem evleri)

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Ali. (2000), *Turizmde Tanıtma-Talep Yaratma ve Turist Çekme Faaliyetlerinde Etkin Faktörlerin Belirlenmesi (Marmaris'te Bir Uygulama)*, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- AKOVA, İsmet.(1998), Türkiye’de Turizm Sektörünün Olanakları ve Ekonomik Fonksiyonları, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, Sayı: 6, s.263-280.
- AKOVA, İsmet. (2000), “Alternatif Turizm Olanakları”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, Sayı:8, s.71-84.
- ARSLAN,Yunus. (1993), *Turizm İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi ve Bir Uygulama*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- CANİK, Muharrem, (1994), *Türkiye’de Yat Turizminin Genel Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri Uygulamaya Ait Bir Örnek Olay*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler. Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- DOĞAN SERTKAYA, Özlem. (2003), “Datça Yarımadası’nda Turizm Faaliyetleri ve Gelişme Olanakları” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, Sayı:11, s.119-130.
- DOĞANAY, Hayati. (2001), *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çizgi Kitabevi, ISBN: 9758156373, Ankara
- DOĞANAY, Hayati ve ŞAHİN, Cemalettin. ÖZCAN, Nihat Ali. (2005), *Türkiye Coğrafyası (Fiziki-Beşeri-Ekonomik-Jeopolitik)*, Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- DOĞANER, Suna. (1985), “Turizmde Doğanın Önemi ve Türkiye’de Doğayı Koruma Çalışmaları” *İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayını*, Cilt:2, Sayı:2, s.117-124.
- DOĞANER, Suna. (1992), “Gemlik Körfezi Kuzey Kıyılarının Turizm Coğrafyası” *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı:27, s:59-84.
- DOĞANER, Suna. (1996), “Köyceğiz-Dalyan Çevresinde Coğrafi Özelliklerin Turizm Açısından Değerlendirilmesi”, *Coğrafya Dergisi*, Sayı:4 s.23-53.
- DOĞANER, Suna. (1998,), “Gökova Körfezi’nde Yat Turizminin Coğrafi Koşulları” *Coğrafya Dergisi*, Sayı:7, s:57-74.
- DOĞANER, Suna. (1999), “Bozburun Yarımadası’nda Doğal Ortam ve İnsan” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, Sayı:7, s. 27-58.
- DOĞANER, Suna. (2001), *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi.
- GÜÇLÜ, Yüksel. (1993), *Dalaman- Fethiye Kıyı Kuşağının Turizm Coğrafyası* Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- GÜNER, İbrahim ve GİRĞİN, Mustafa. (1998), “Bozburun Yarımadası’nda Turizmin Çevresel Etkileri” *Bodrum Yarımadası Çevre Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı*.
- KAFALI, Fatma. (1998), *Datça Yarımadası’nda Doğal Ortam ve İnsan ilişkileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

- KORÇA, Perver. (1989), *Kıyı Alanlarında Turizm Planlamasına Yönelik Bir Araştırma*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- KÖMÜRCÜ, Şahin. (2003), *Yat Turizminin Marmaris Yöresine Olan Katkısının Ekonomik Boyutları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- MUĞAN, Suna. (1988), *Türkiye’de Turizm Yatırımlarının İstihdama olan Etkisi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- MARMARİS BELEDİYESİ (2006), “Tarih”, *Marmaris Belediyesi Yerel Tarih Bülteni*, Yıl:1, Sayı.4, s.2.
- ÖZGÜÇ, Nazmiye. (1998), *Turizm Coğrafyası*. Çantay Kitabevi.
- ÖZKUL, Emrah. (2001), *Turizm Hareketlerinin Sosyo-Kültürel Etkileri (Marmaris Örneği)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- SAM, Rıza. (1994), *Turizm ve Sosyal Değişme*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- SERTKAYA DOĞAN, Özlem. (2003), “Datça Yarımadası’nda Turizm Faaliyetleri ve Gelişme Olanakları”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, Sayı:11, s.119-130.
- SOYKAN, Füsün. (1997), “Ege Bölgesi’nde Turizm Ulaştırması”, *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı: 9, s.71.
- SOYKAN, Füsün. (2000), “Turizm Coğrafyası ve Turizm, Turizm Planlaması”, *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı:11, s. 39.
- TATAR, Selma. (1993), *“Türkiye’nin Tanıtılması Açısından Turizm”* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. (2000) *Genel Nüfus Sayımı*, İl:48-Muğla (Nüfusun sosyal ve ekonomik Nitelikleri)
- TUNA, Muammer. (2007), *Turizm, Çevre ve Toplum (Marmaris Örneği)*, Detay Yayıncılık.
- TÜMERTEKİN, Erol ve ÖZGÜÇ, Nazmiye. (1997), *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan*, Çantay Kitabevi.
- TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI, (1972), *Turizm Araştırma Raporu*, Yayın No: 3.